

KS. HENRYK WITCZAK ^{a, ©}

 0000-0002-6542-3501

^a Akademia Katolicka w Warszawie; Studium Teologii w Koninie, ul. Portowa 2, 62-510 Konin, wielkopolskie, PL

[©] HWitczak@Eta.PL

Stanisław Chodyński, *Katalog prałatów i kanoników włocławskich*, oprac. I. Tomczak, G. Sztandera, Włocławek : Teologiczne Towarzystwo Naukowe Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku 2025, 1116 s.

W latach 1852–1853 bp Ludwik Łętowski wydał *Katalog biskupów, prałatów i kanoników krakowskich*, zostawiając zachętę dla innych badaczy, aby podjęli podobny trud naukowy. W trzydzieści lat później (1883) ks. Jan Korytkowski wydał dzieło *Prałaci i kanonicy katedry metropolitalnej gnieźnieńskiej*. Oba te dzieła oparte zostały na archiwalnych zbiorach zarówno kapitulnych, jak i diecezjalnych.

Podobny zamysł podjął ks. Zenon Chodyński, z myślą o kapitule włocławskiej, jednak jego rychła śmierć (1887) nie pozwoliła na owocne rozpoczęcie pracy. Zadania kontynuacji badań podjął się jego brat bliźniak ks. Stanisław Chodyński, który pracę badawczą kontynuował do roku 1914. W ten sposób powstało dzieło w rękopisie. Sam autor przekazał je do Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie na ręce prof. Bolesława Ulanowskiego, z myślą, że zostanie wydrukowane przez Drukarnię Uniwersytecką. Niestety I wojna światowa, a także rychła śmierć zarówno autora, jak i prof. Ulanowskiego przeszkodziły w jej wydaniu.

Zatem przedstawiona do recenzji pozycja *Katalog prałatów i kanoników włocławskich* nadrabia ponad stuletnie zaległości w tym względzie. Jej wydawcą jest Teologiczne Towarzystwo Naukowe Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku. Praca składa się z następujących elementów: słowa wstępnego bp. Krzysztofa Wętkowskiego, od redakcji, przedmowy – ks. Stanisława Chodyńskiego, biogramów kanoników i prałatów, indeksu nazwisk kanoników i prałatów, dokumentu nadający włocławskiej kapitule

katedralnej przywilej używania dystynktorium (tekst łaciński i tłumaczenie), wykazu skrótów, słowniczka częściej używanych wyrazów i zwrotów, wykazu ksiąg wykorzystanych przez ks. Stanisława Chodyńskiego przy opracowaniu *Katalogu prałatów i kanoników włocławskich* znajdujących się w Archiwum Diecezjalnym we Włocławku.

Kiedy powstała i czym była kapituła włocławska? Z roku 1185 pochodzi informacja o księciu Leszku Białym, który w tym właśnie roku przekazał darowiznę na rzecz katedry pod wezwaniem Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny we Włocławku i jej kapituły. To najstarsza informacja o istnieniu katedry i funkcjonującej przy niej kapitule. Zapewne okazją do złożenia darowizny przez księcia było oddanie jej do użytku i zainstalowanie w niej kapituły. W recenzowanym *Katalogu* znajdują się trzy postacie już z XII wieku. Kapituła przy katedrze we Włocławku istnieje więc, już przynajmniej 840 lat, choć w tym miejscu nie wnika my, w jej wcześniejsze istnienie i początki w Kruszwicy. Wykazany rok 1185 sugeruje, że była to już kapituła nowego typu, czyli poszczególni jej członkowie mieli własne uposażenie, w przeciwieństwie do wcześniej istniejących o wspólnym uposażeniu biskupa z członkami kapituły, które zazwyczaj były pochodzenia zakonnego.

W ciągu wieków wspólnota posiadała różną liczbę członków, a więc prałatów i kanoników, którzy oprócz funkcji liturgicznych sprawowali przede wszystkim funkcje ogólnodiecezjalne, związane z kierowaniem instytucjami diecezjalnymi. Kapituła ta, była też w pewnym okresie określana jako „najuczeńsza”, a jej członkowie posiadali odpowiednie cenzusy naukowe i pochodzenie szlacheckie. Jedynie kanonik teolog (kaznodzieja) i kanonik medyk legitymujący się tytułami doktorskimi byli z tego obowiązku zwolnieni.

Warto również zauważyć, że zmiany granic diecezjalnych (najpierw diecezja kujawsko-pomorska 1123–1818, a później diecezja kujawsko-kaliska 1818–1925) spowodowały, że członkowie tej kapituły pochodzili i posługiwali w kolejnych wiekach, na terenie od Morza Bałtyckiego (na północy) za Częstochowę (na południu), od Bydgoszczy i Kalisza (na zachodzie), za Piotrków Trybunalski (na wschodzie). Nie zapominajmy również, że jej członkowie pełnili podobne funkcje w innych kapitułach na terenie Rzeczypospolitej, wliczając w to kapitułę w Gnieźnie i Krakowie. Dzieło zawiera ponad 1000 biogramów członków kapituły włocławskiej. Jej członkowie spełniali ważną posługę w Kościele katolickim, stając się biskupami pomocniczymi, ordynariuszami diecezji a nawet prymasami.

Pełnili też szereg wysokich urzędów w Rzeczypospolitej, poczynając od działalności naukowej, poprzez działalność polityczną i społeczną.

Recenzowana praca jest więc bardzo cennym źródłem dla osób pochyłających się nad zagadnieniami badawczymi, zarówno związanymi z naukami kościelnymi, jak i świeckimi. Choć sam wydawca zwraca uwagę, aby korzystając z tego opracowania, porównywać jego zapisy z innymi źródłami.

Dla historyków jest ciekawym uzupełnieniem dziejów diecezji ze stolicą we Włocławsku, a także innych diecezji, przyglądając się jej od strony poszczególnych ludzi. Ponadto będzie pomocna dla tych wszystkich, którzy opracowują monografie poszczególnych miejscowości (parafii), jak i poszczególnych osób.

Dla badaczy dziejów edukacji jest przyczynkiem do poznania sposobów kształcenia w dawnej Rzeczypospolitej i Królestwie Polskim, a przede wszystkim opisującym formację w seminariach duchownych, zwłaszcza we Włocławku, a także kształcenia akademickiego w oparciu o zdobyte stopnie naukowe, członków kapituły.

Podsumowując, jest to praca ciekawa, która powinna pobudzić zainteresowanie przedstawicieli różnych dziedzin nauki.